

1900 körüli évek, 1930-as évek, 1945 után, rendszerváltás után). Végigkövethetjük az irányt és gyakorlati funkciót, nevezetes objektumot jelölő nevek eltűnését, olykor túlélését, az emlékállítási célú nevek számának növekedését, a politikai töltetű nevek gyors változásait. Megfigyelhető, hogy az utcánévvel „megajándékozott” személyek köre hogy tágult a helyi kötődésű (az adott utcához is kapcsolódó emberektől, pl. Katona József) a Tanácsköztársaság „hősein” át a nemzetközi munkásmozgalom alakjai felé, és hogy az elhamarkodott névadások miatt mennyi gond és ellenézés keletkezett különböző korszakokban. Olykor az új név még hangzásában is használhatatlannak bizonyult: az ősi *Nagykőrösi utca* nevét *Sztálin, Lenin utca* javaslatok után *Jacques Duclos*-ról nevezték el, de a népnyelvben csak *Zsákdugó* alakban volt használatos. Néhány év elmúltával (szerencsére) az utca újra régi nevét kapta vissza.

A könyv a részletesen közölt városvezetési határozatok mellett a helyi sajtót idézve igyekszik fölmérni a döntések hatását. A 90-es évekbeli helyi politikai csatározások, lakossági petíciók is mutatják, hogy az utcanevекhez való kötődés milyen erős lehet, megváltoztatásuk nem történhet hirtelen, megalapozatlan döntésekkel, közigazgatási funkciójukon túl illeszkedniük kell a település lakóinak igényeihez, nyelvhasználati szokásaihoz. Olvashatjuk a műben a felbőszült Fecske utcaiak levelét 1992-ből, akik a kapott új *Werbőczy* helyett a *Szőcské*-t tartják megfelelő utcanévnek. De a meg nem változtatott név is szülhet indulatokat: az már csak e sorok írójának személyes emléke, hogy a rendszerváltás körüli években lelkes fiatalok saját kezükkel, csavarhúzóval vették le a Kun Béla emléket őrző utcanévtáblákat az éj leple alatt.

A könyv élvezettel olvasható érdeklődő-lokálpatrióta és névtanos szemmel egyaránt. A városszerkezet változásait együtt mutatja be az őket kísérő névváltozásokkal, megfigyelhetjük a többségében valamilyen tulajdonságot jelölő (erősen motivált) utcanévanyag gyarapodását tulajdonnévi eredetű közömbös nevekkal. Minden tárgyalt korszakban vizsgálja az új nevek eredetét, az utótagok megoszlását, és egészében értékeli a névanyag változásait. A „Kecskeméti utcanévek története” számos jól használható adattárat, szemléltető grafikont tartalmaz, valamint sok térképet és fotót közöl, amelyek segítik az egyre szaporodó nevek közti eligazodást.

BÁRTH M. JÁNOS

**WILFRIED SEIBICKE: HISTORISCHES DEUTSCHES
VORNAMENBUCH [Történeti német keresztnévkönyv]**

Walter de Gruyter, Berlin–New York, 1996–2003.

**(Bd. 1. A–E, 1996. XCVII + 712 lap; Bd. 2. F–K, 1998. XV + 724 lap;
Bd. 3. L–Sa, 2000. XV + 725 lap; Bd. 4. Sc–Z, 2003. XV + 540 lap)**

A szerző első keresztnevекkel foglalkozó művét „Wie nennen wir unser Kind?” [Hogy hívjuk majd gyermekünket?] címmel 1962-ben Lüneburgban a Heliand Verlag jelentette meg. Ettől kezdve WILFRIED SEIBICKE egész életén át behatóan kutatta a személynevek különböző csoportjait, főleg a keresztnevекet. Az 1990-es évekre már hatalmas gyűjteménnyel rendelkezett a német nyelvterületen kb. 1400-tól adott keresztnevекből. A több tízezer

adatot keresztnévlistákból, keresztnévkönyvekből, a genealógiai szakirodalomból, lexikonokból, újságokból, folyóiratokból, sírfeliratokról, bírósági ítéletekből és nyomtatásba nem került egyéb munkákból (doktori értekezésekből, szakdolgozatokból, szemináriumi munkákból stb.) állította össze, s az adatokat a rádióműsorokban, valamint a tévéközvetítésekben elhangzott nevekkel is tovább bővítette. Keresztnevekkel kapcsolatos kérdések szaktanácsadója- és szakértőjeként három és fél évtizeden át működve újabb napra kész adatokhoz jutott.

Az 1996 és 2003 között publikált négykötetes „Historisches Deutsches Vornamenbuch” [Történeti német keresztnévlexikon] (továbbiakban: HDV) ennek az adatbázisnak egy részét tartalmazza. Műve 1400-tól olyan keresztneveket tartalmaz, amelyek időben és térben dokumentálhatók, és valóságos személyek viselték vagy viselik azokat. A keresztnév listája minden évben új nevekkel bővül, de emellett új történelmi adatok is mindig előkerülhetnek, így hatszáz évre visszamenőleg a nevek teljes listájának összeállítása szinte lehetetlen vállalkozásnak tűnik. A lexikon munkálatai a negyedik kötet megjelentetésével azonban nem zárultak le. SEIBICKE jelenleg új kötetet dolgozik, melyben újabb adatokat, kiegészítéseket és javításokat tesz majd közzé. A kiegészítő 5. kötet után a szerző a mutatót szeretné megjelentetni, amely minden névalakot tartalmaz majd és így az egyes kötetekben az adatok könnyen visszakereshetők lesznek.

1996 elején Wiesbadenben WILFRIED SEIBICKE alapítványt hozott létre a Wilfried Seibicke Institut für Namenforschung [Wilfried Seibicke Névutató Intézet] támogatására. Az intézet működtetését a Német Nyelvtudományi Társaság vállalta. Az intézmény feladatai közé tartozik a szaktanácsadás, felvilágosítás, valamint szakvélemények kiadása. Az intézet a német nyelvterületen kb. 1400-tól ismert nevektől a napjainkig engedélyezett személynevekig minden elérhető névadatot gyűjt, dokumentál és kiértékel. Dokumentumokat bocsát rendelkezésre, s anyagilag is támogatja azokat a névtani munkálatokat és terveket, melyek a német személynevek (elsősorban keresztnév) kutatását előbbre viszik. Beszerzi a személynevek kutatásához szükséges hazai és nemzetközi szakirodalmat, s együttműködik és információkat cserél bel- és külföldön más intézményekkel. Szerzőnknek kiváló kapcsolatai vannak a Lipcsei Egyetemen működő Személynév-tanácsadó Hivatallal és számos bel- és külföldi egyetemmel. A hazai és külföldi kollégák bírálatait, tanácsait WILFRIED SEIBICKE messzemenően figyelembe veszi a „Historisches Deutsches Vornamenbuch” új, most készülő kiegészítő kötetében.

A lexikon bevezető része áttekintést nyújt a felhasznált forrásokról, valamint a szócikkek összeállításának általános szempontjairól. Szócikkei ideális esetben négy részből állnak: 1. Nyelvészeti információk a névről; 2. Vallástörténeti adatok (ha vannak); 3. Történeti adatok; 4. A szakirodalom eredményei a név eredetének, történetének és elterjedésének kérdéseiben. A bevezető rész után a továbbiakban a felhasznált rövidítések, a különleges jelek listája és a kiejtésre vonatkozó utalások következnek. Ezután tekintélyes irodalomjegyzék található, betűrendben és szakterületek szerint elrendezve.

A tulajdonképpeni névkönyv ábécérendben, áttekinthetően kialakított szócikkekből áll. Néhány évszám és utalás vastag betűvel szedetten segíti a jobb áttekinthetőséget. A szócikk elején a címszóként szereplő név nyelvi, etimológiai adatai jelennek meg. Elsősorban a fríz és általában az alnémet eredetű nevek alaktani variánsainak sokfélesége a címszavasításnál komoly problémát okozott, mert nem minden névalakot lehetett címszóként feltüntetni. Ezt

a kérdést egy adatbázis létrehozása oldhatná meg, melyet újabb adatokkal állandóan ki lehetne egészíteni. A nemhez nem köthető neveket (°) jellel, a kétes, problematikus, megfontolandó névalakokat, melyek anyakönyvi bejegyzésre nem ajánlottak, a szerző (+) figyelmeztető jellel látta el. A szócikk külön jelzi a nyelvjárási, a történeti, az önkényesen németesített névalakokat, helytelen írásmóddal feltüntetett névváltozatokat, és utal a hibákra is. Nyelvtörténeti megfontolásból a többtagú keresztnéveket (*Franz Xaver, Johann Baptist* stb.) a szótár egy címszóként tünteti fel. A teljes germán névalakok egyes alkotórészei külön címszóként jelennek meg, nagybetűvel kiemelve a kötetben (*ADAL, AGIL, AGIN* stb.). Ezzel a módszerrel további nyelvtörténeti információkhoz juthatunk. Nagy érdeklődésre tarthat számot az egyes keresztnévek történeti adatainak közreadása is. Az adatok eredeti, betűhív változatban szerepelnek. Egy-egy név időbeli és térbeli elterjedésének illusztrálására ismert személyiségek nevei is bekerültek az adatok sorába. A kiejtést és hangsúlyt a kötet a laikusok számára is érthető módon jelöli.

Az etimológiai magyarázatoknál elsősorban tudományosan elismert szerzők kritikus, távolságtartó adataira támaszkodik, utalva a felhasznált szakirodalomra. A nevek nagy száma és változatainak gazdagsága miatt gyakran nem egyszerű minden magyarázati lehetőség figyelembe vétele. Érthetetlen, rossz helyesírású névalakokból az eredeti név egyértelmű rekonstruálása komoly akadályokba ütközhet. Még nehezebb a régebbi és idegen (külföldi) névalakok névfejtése. A Németországban bejegyzett keresztnévek jó része ugyanis más nyelvekből, más kultúrákból származik, s ezek ismerete nélkül többszörösen nehéz az új keresztnévek besorolása, osztályozása, melyek a német ajkú névhasználóknál még kisebb-nagyobb változásokon is átesnek. Ezekben az esetekben a kutatók és intézmények együttműködése különösen nélkülözhetetlen. Sok segítséget kapott WILFRIED SEIBICKE az ismeretlen eredetű nevek értelmezéséhez a Lipcsei Egyetem Személynév-tanácsadó Hivatalának munkatársaitól, akik mindennapi munkájuk során számos új, hasznos információhoz juthatnak.

A Lipcsei Egyetemen működő Személynév-tanácsadó Hivatalnál a megjelenés óta WILFRIED SEIBICKE keresztnévlexikona állandó segédeszköz. A 2001-ben hetvenedik születésnapját ünneplő szerző életművét melegen ajánlom névtanos kollégáim figyelmébe.

VINCZE LÁSZLÓ

**ĽUBA SIČÁKOVÁ: HYDRONYMIA SLOVENSKEJ ČASTI POVODIA
SLANEJ [A Sajó szlovákiai vízgyűjtő területének víznevei]
Pavol Jozef Šafárik Egyetem, Eperjes, 1996**

A Sajó szlovákiai vízgyűjtő területének vízneveit bemutató kötet koncepciójának alapja az egész Európára egységes elveket alkalmazó WOLFGANG. P. SCHMIDT-féle „Hydronymia Europea”. Tartalmazza a vízfolyások neveinek elemzését és lexikográfiai feldolgozását történeti és mai dokumentumok, kutatások alapján.

A könyv első részében a szerző a szlovák, magyar, német, ruszin és oláh hatásokat vizsgálja a víznevekben. Kiemeli a régió nemzeti sokszínűségét, felsorolja a legrégebbi